

Het woord *standvink*

Van Dale omschrijft het woord *standvink* als ‘staande steunbalk’, m.n. ‘balk of stijl die een moerbint steunt, moerstijl; houten stijl met twee schoren ter ondersteuning van een houten balklaag of andere houtconstructie’. Het *WNT* somt evenwel een hele reeks specifieke betekenissen op van het woord in het Zuiden, bepaald in West-Vlaanderen: ‘1. Elk der beide zijstukken van een schoorsteen; 2. trappaal, de hoofdpijler van een trapleuning; 3. bedstijl; 4. kleine zuil of stijl die iets ondersteunt; 5. staander, staande balk of stijl die een moerbalk steunt, ook *moerstijl* geheten (de gewone betekenis in Nederland); 6. een hangstijl of schoor in de kap van een huis, de schuin geplaatste stijl tussen de stijlen en spanten van het gebouw, ook *kromme stijl* geheten (in Zaanland); 7. boomstam of loodrechte stijl bij een bedekte geschutstelling’.

Het *WNT* noemt ook de talrijke dialectische varianten van *standvink*. Maar we moeten veeleer zeggen: de vormen waarvan *standvink* een variant is. De Bo⁽¹⁾ vermeldt namelijk: *standfijke*, *standvikke*, *staffijke*, *stamfijke*, *stamfikke*, *standflijke*, *standflikke*, *standvlikke*. Blijkens het *WVD*⁽²⁾ komen deze dialectische varianten nog steeds voor: *stamfijke* in het westen en in Frans-Vlaanderen (zuid), *staanfijke* in het westen en in Zedelgem, *standvinke* in Diksmuide, *staanflijke* in Ruiselede en Zedelgem, *standflijke* in het oosten en in Pollinkhove, *standflijker* in Stavele, *standflink* in Sint-Baafs-Vijve. Amaat Joos⁽³⁾ noemt *standvliet* ‘vooruitspringend deel muur’. Schuermans⁽⁴⁾ noemt West-Vlaams *standflijke* ‘het onderste deel der schouw waarop het

(1) L.L. DE BO – J. SAMYN, *Westvlaamsch Idioticon*, Gent, 1892.

(2) *Woordenboek van de Vlaamse dialecten*.

(3) A. JOOS, *Waasch Idioticon*, Gent-Sint-Niklaas, 1900.

(4) L.W. SCHUERMANS, *Algemeen Vlaamsch Idioticon*, Leuven, 1865-1870, 1883.

hout derzelve rust'. Vreemd genoeg haalt hij ook een Brugs woord *standfijke* aan, met de ongewone betekenis 'boterstaander', d.i. West Vlaams *beuterstande* of Nederlands *boterton*. In Limburg, nl. in Beverlo, kwam de Nederlandse vorm *standvink* voor, die bij Maasen-Goossens⁽⁵⁾ omschreven staat als 'Stijl, kolom, die langs den heerd van onder tot aan 't schouwstuk reikt', d.i. de betekenis 1 van het *WNT*.

Vele van die vormen hebben oude adelbrieven.

- 1468 *Stantvlicke*, Gent ⁽⁶⁾
 1484-85 *Jan Masier de steenhouder⁽⁷⁾ ende Melchior de Vos van eenen dach te hauwene de stantfiken⁽⁸⁾ ande glaesveinsters vander keercke*, Brugge⁽⁹⁾.
 1545 *Stantvlieghe*, Gent ⁶.
 1563 *Die eerst zyn cave heeft beghonnen maken aen eenen ghe-meenen muer, die blyftere ende vermach te deurgatene den zelven muer, omme de stantvlieghe van der zelver cave daer inne te stellene* Gent ⁽¹⁰⁾.
 1573 *Stantvliet der schouwe* 'Enchevestrure de cheminee. Tigillorum nexus, caminum, ceu caput vinciens'⁽¹¹⁾.
 1598 *betaelt over den coop van een paer anticke stamficken omme de bovenscreven nieuwe camer; van vergult thebben de twee steenen stamphycken in de voornoemde salette*, Veurne⁽¹²⁾.
 1599 *Stand vincke, stand vliet der schouden⁽¹³⁾* 'Antes camini, mutilus infumibili angularis: eminens lamina, regula, sive planca in camini latere'⁽¹⁴⁾

(5) M. MAASEN - J. GOOSSENS, *Limburgs idioticon* (Werken Kon. Comm. Top. Dial., Vl. Afd. nr. 14), Tongeren, 1975, blz. 243.

(6) L. LIEVEVROUW-COOPMAN, *Gents woordenboek*, Gent, 1951, p. 1360.

(7) Hypercorrect voor *steenhouwere*.

(8) *Stantfike* betekent hier 'middenstijl van een raam'.

(9) F. DEBRABANDERE, *Stallaerts glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen*, Handzame, 1977, 361.

(10) *Costumen van Gent I*, 80.

(11) C. PLANTIÏN, *Thesaurus Teutonicae linguae*, Antwerpen, 1573.

(12) *Rekeningen van Veurne-Ambacht 1598*.

(13) Hypercorrect voor *schouwen*.

(14) C. KILIANUS, *Etymologicum teutonicae linguae*, Antwerpen, 1599.

1617 *de stantfycken van dese cave sullen onderwesen van Bethun-schen steene, ghesneden met een dobbel ogyve ... de stantvycken op de camer boven, zullen wesen utte antique ghesneden van Zausynschen steen, Kortrijk*⁽¹⁵⁾.

Voor de aardigheid vermelden we hier wat in “t Daghet in den oosten”⁵ genoteerd stond i.v. *standvink*: ‘Waar de stand- of staande vink vroeger voor diende? Zeker wel om vuur op aan te wrijven of zoo iets! Immers waarvan zou vink komen tenzij van den stam vink, uit: aanvinken, finkelhout, finkelen, fonkelen, vonk, enz.’? Het is duidelijk dat deze amateuristische verklaring niet ernstig te nemen is.

Hoe moeten we het woord dan wel verklaren? Van Veen - Van der Sijs⁽¹⁶⁾ schrijven: ‘het eerste lid is *staan*; de etymologie van het tweede lid is niet duidelijk’. Uiteraard schrijft de *Grote Van Dale* net hetzelfde. En dat hebben de beide *Van Dales* kritiekloos overgeschreven uit het *WNT*: ‘Het tweede lid, reeds in het mnl. in allerlei vormen aangetroffen (...), is niet duidelijk’. En dit is onbegrijpelijk. Wie inderdaad alleen de vorm *standvink* zou kennen, zou het woord moeilijk kunnen verklaren. Maar zowel de auteur van het *WNT*-artikel als die van het *Etymologisch Woordenboek* beschikte over de oude variant *stantfike* en die wijst wel de weg naar de herkomst. Des te onbegrijpelijker is de onwetendheid van *Van Dale* in 1997, aangezien ik in de *Stallaert III* in 1977⁹ al bondig de verklaring had gegeven⁽¹⁷⁾. *Stantfike* is namelijk gewoon ontleend aan Oudfrans *estanfique*, *estanfiche* ‘onderbouw’⁽¹⁸⁾, Frans *étanfiche* ‘grondmuur, onderbouw’, Rouchi *étanfique* ‘dwarshout, dwarsbalk’, Waals (met *l*-epenthesis zoals in *standflijke*) *stanfliche* ‘dwarsbalk’. Dat gaat terug op het werkwoord Picardisch *s’estafiker* ‘zich vastleggen’,

⁽¹⁵⁾ F. DE POTTER, *Geschiedenis der stad Kortrijk*, Gent, 1873-1876, I, 225.

⁽¹⁶⁾ P.A.F. VAN VEEN - NICOLINE VAN DER SIJS, *Etymologisch woordenboek. De herkomst van onze woorden*, Utrecht/Antwerpen, Van Dale Lexicografie, 1997, blz. 837.

⁽¹⁷⁾ Zie ook F. DEBRABANDERE, *West-Vlaams etymologisch woordenboek*, Amsterdam-Antwerpen, 2002.

⁽¹⁸⁾ F. GODEFROY, *Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IX au XV siècle*, Paris, 1880-1902.

Oudfrans **estanfichier* 'steunbalken inheien'. Het eerste lid is Oudfrans **estan* 'steunbalk', wat teruggaat op *stare* 'staan'⁽¹⁹⁾. Het tweede lid komt van Frans *ficher* uit Oudfrans *fichier*, volkslatijn *figicâre*, *ficcâre*, afgeleid van *figere* 'vastmaken'. Vgl. Italiaans *ficcare*, Spaans *hincar*, Provençaals *ficar*, Noord-Frans *fiquier* < **ficticare*.

Standvink is dus gewoon een volksetymologische vervorming van *standfijke*, waarbij ook een *n*-epenthesis een handje geholpen heeft. *Standflijke*, *standvlikke*, *standflink* kregen een *l*-epenthesis. Ook *standvliet* is zo'n volksetymologische vervorming. Deze vervormingen zijn makkelijk te begrijpen aangezien de vreemde herkomst van *standfijke* het woord ondoorzichtig maakte.

Frans DEBRABANDERE

⁽¹⁹⁾ E. GAMILLSCHEG, *Etymologisches Wörterbuch der französischen Sprache*, Heidelberg, 1928.